

Handläggare: Ariane Andersson
Telefon: 08-508 20 065

ALKOHOL OCH NARKOTIKA I VANTÖR

Beredning av skrivelse från (fp), (kd) och (m)

FÖRSLAG TILL BESLUT

Vantörs stadsdelsnämnd godkänner beredningen av skrivelsen i förvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2005-09-30 och lägger ärendet till handlingarna.

Monika Viklander
Stadsdelsdirektör

Åsa Berntsson
Avdelningschef

SAMMANFATTNING

Vid stadsdelsnämndens sammanträde den 27 januari i år lämnade (fp), (kd) och (m) en skrivelse om alkohol- och narkotikamissbruket i Vantör. Antalet missbrukare i Vantör, som har kontakt med stadsdelsförvaltning, har minskat över åren men är fortfarande jämförelsevis högt. På nationell nivå görs sammanställningar över olika behandlingsmetoders effekter. Dessutom pågår ett utvecklingsarbete vad gäller utvärdering inom missbrukssektionen i Vantör.

ÄRENDETS BEREDNING

Ärendet har utarbetats inom individ- och familjeomsorgen.

BAKGRUND

Vid nämndens sammanträde den 27 januari i år lämnade Lena Kling m.fl. folkpartiet (fp), Henrik Ehrenberg m.fl. kristdemokraterna (kd) och Marie Ljungberg Schött m.fl. moderaterna (m) en skrivelse om alkohol- och narkotikamissbruket i Vantör. I skrivelsen föreslås att nämnden bör uppdra åt förvaltningen att återkomma med en redovisning av hur problembilden ser ut med avseende på alkohol- och narkotikamissbruket i Vantör. Redovisningen ska även omfatta vilka effekter insatserna ger för minskat missbruk. Enligt skrivelsen behövs kunskap om problembilden, och information om vilket resultat insatserna ger, för att få en uppfattning om vilka insatser som krävs.

MISSBRUK I VANTÖR

Problembilden

Förvaltningen kan redovisa problembilden i Vantör i huvudsak med utgångspunkt i de kontakter som missbrukssektionen har. Ett annat underlag är stadens gemensamma uppföljningar och eventuella andra uppföljningar som genomförs med avseende på situationen i Vantör, sådana som till exempel landstinget gör.

När det gäller att beskriva de klienter som är aktuella inom missbrukssektionens biståndsbedömda verksamhet kan förvaltningen, utifrån den information som finns i paraplysystemet där alla ärenden registreras, redogöra för följande.

- Antalet inkomna anmälningar och ansökningar. Under årets första åtta månader har sammanlagt 40 anmälningar och 38 ansökningar kommit in. Merparten av dessa gäller anmälan om vård enligt LVM (lagen om vård av missbrukare i vissa fall) eller ansökan om vård/ behandling enligt socialtjänstlagen (43 av 78 ansökningar/ anmälningar). Det är 34 av 78 ansökningar/ anmälningar som gäller personer i åldern 31 till 65 år. Merparten gäller män (56 av 78 ansökningar/ anmälningar).
- Ärende-/utredningsgenomströmningen. Under årets första åtta månader har sammanlagt 290 klienter varit aktuella, varav 184 har varit aktuella hela perioden. Det är 49 klienter som har avslutats under perioden. Det är 57 klienter som är nya, varav 28 har varit aktuella tidigare.

När det gäller antalet missbrukare som deltar i de öppna, icke biståndsbedömda verksamheterna Valvet och Bryggan Vantör har dessa 60 besökare respektive mellan 50

och 80 besökare per dag. En del av besökarna kommer varje dag; andra kommer mindre regelbundet och mindre ofta. Somliga är redan aktuella för andra, biståndsbedömda insatser.

Missbrukssektionen har särskilt följt upp vissa delar av verksamheten. Under det senaste året gäller detta LVM-vården i en uppföljningsstudie av 49 klienter dömda enligt LVM under åren 1995 till och med 2002 (*Vad hände sen? En rapport om 49 LVM-dömda klienter under åren 1995-2002*). Av studien framgår bland annat att medelåldern bland de LVM-dömda är 34,7 år för männen och 35,7 år för kvinnorna. Det är 15 av de 38 klienter, som var vid liv när studien genomfördes, som har egen lägenhet. Över hälften (22 personer) försörjer sig med sjukbidrag/förtidspension eller med försörjningsstöd. Det var åtta av 38 klienter som bedömdes leva kriminellt.

Missbrukssektionens tar, tillsammans med övriga enheter i staden, årligen fram uppgifter angående de aktuella klienterna för en given månad till Socialtjänstförvaltningen. Socialtjänstförvaltningen ställer utifrån detta samman uppgifter över missbrukarna som har kontakt med stadsdelsförvaltningarna och Enheten för hemlösa. Den senaste aktuella rapporten, *Socialtjänstens kontakter med vuxna missbrukare år 2004 och översikt åren 1996-2004*, publicerades i mars år 2005 och avser situationen i oktober år 2004.

Av redovisningen i denna framgår att de då 156 aktuella missbrukarna som har kontakt med socialtjänsten i Vantör fördelade sig enligt följande.

20-24 år:	14 personer
25-44 år:	63 personer
45-64 år:	78 personer
65 år och äldre:	1 personer
Totalt	156 personer

Av en tidigare rapport, som avser situationen år 2002, framgår att Vantör, tillsammans med Spånga-Tensta och Rinkeby, har högst antal missbrukare per 1 000 invånare. Av redovisningen i rapporten från mars 2005 framgår att antalet missbrukare, som har kontakt med socialtjänsten, har minskat i staden under åren 1998 till och med 2001. Därefter har det ökat något under år 2002 för att sedan minska igen. I Vantör har antalet missbrukare minskat under perioden 1996-2004. Det sker dock även i Vantör en viss ökning mellan år 2001 och 2002 men sedan minskar antalet missbrukare fram till och med år 2004.

Enligt rapporten är det 115 av de 156 missbrukarna som är män. För 58 missbrukare i Vantör är den dominerande drogen alkohol och för 43 personer är den dominerande drogen narkotika. Det är 48 personer som till följd av behandlingsåtgärder inte har använt någon drog under halvåret innan kartläggningen. (Resterande sju personer noteras det dominerande preparat som ”okänt”.) I staden utgör alkohol 60 procent av de preparat som missbrukarna använder.

När det gäller missbrukarnas huvudsakliga boendeförhållande de senaste sex månaderna innan undersökningen genomfördes är det 78 av de 156 missbrukarna i Vantör som bor i egen lägenhet eller i försökslägenhet. Det är 33 personer som är bostadslösa och resterande 45 personer bor i andra hand, på inackorderingshem eller på hotellhem. Av missbrukarna är det över 60 personer, varav mer än 40 män, som har varit bostadslösa/hemlösa under det senaste halvåret innan undersökningen.

Socialtjänstförvaltningen, via Precens, ställer också samman särskilda uppföljningar av drogbruket bland ungdomar. Den senaste rapporten är *Sammanfattning av elevens drogvanor - Stockholmsenkäten 2004*. Resultatet på de olika frågorna som ingår varierar såväl mellan olika stadsdelområden som mellan årskurserna och mellan flickor och pojkar. En slutsats som kan dras utifrån denna är att Vantör ligger högre än genomsnittet för staden inom vissa områden men inte inom andra. Exempelvis ligger de ungdomar som ingår i undersökningen något under stadens genomsnitt när det gäller storkonsumtion av alkohol (alkoholintag motsvarande minst 18 centiliter vid ett tillfälle minst en gång per månad) och konsumtion av sprit. De punkter där Vantörs unga, som är med i undersökningen, ligger högre än genomsnittet är främst följande.

- Totalkonsumtionen av alkohol är något högre i Vantör bland flickorna årskurs 9 (268 centiliter jämfört med 246 centiliter) och bland pojkarna i gymnasiets årskurs 2 (603 centiliter jämfört med 486 centiliter).
- Vantör ligger över genomsnittet för Stockholm när det gäller andelen pojkar i gymnasiets årskurs 2 som dricker starköl en gång per månad eller oftare (53 procent av pojkarna jämfört med genomsnittet 41 procent).
- Flickorna i gymnasiets årskurs 2 ligger över genomsnittet när det gäller att dricka vin och starkcider (och liknande) mer än en gång per månad (vin: 30 procent jämfört med 28 procent i staden; starkcider och liknande: 51 procent jämfört med 40 procent).
- Det är en större andel bland både flickor och pojkar i årskurs 9 som har druckit hembränt (flickor 26 procent och pojkar 25 procent jämfört med genomsnittet för staden 14 procent). I gymnasiets årskurs 2 har 45 procent av pojkarna druckit hembränt (genomsnittet för staden är 23 procent).
- Det är en större andel av pojkarna i gymnasiets årskurs 2 i Vantör som har varit berusade någon gång (59 procent jämfört med 49 procent). Även bland flickorna i årskurs 9 är det en större andel som har varit berusade under den senaste fyraveckors perioden (47 procent jämfört med 39).
- Bland flickorna från Vantör som ingår i undersökningen är det en högre andel som får tag på alkohol från de egna föräldrar med tillåtelse från dem. I gymnasiets årskurs 2 är det 48 procent jämfört med 26 procent och i årskurs 9 är det 24 procent jämfört med 17 procent.

Användningen av narkotika bland ungdomarna i Vantör som ingår i enkäten är lägre jämfört med genomsnittet. Däremot är det en större andel bland pojkarna i Vantör som har haft möjlighet att pröva narkotika. Det är 56 procent av pojkarna i gymnasiets årskurs 2 som har svarat att de har haft möjlighet att pröva narkotika (jämfört med 41 procent) och det är 36 procent av pojkarna i årskurs 9 (jämfört med 26 procent).

Sniffning förekommer också enligt undersökningen i högre utsträckning i Vantör bland pojkarna i gymnasiet årskurs 2; det är 21 procent av pojkarna i gymnasiet årskurs 2 som har sniffat någon gång (att jämföra med genomsnittet för staden som är nio procent).

Beskrivningen av de vuxna missbrukarna ovan avser endast de som har kontakt med missbrukssektionen. Till de som är aktuella klienter, och till de som besöker Bryggan och Valvet, kommer eventuella andra missbrukare som inte har kontakt med individ- och familjeomsorgen i Vantör. Förvaltningen har inga uppgifter om hur stor denna grupp skulle kunna vara och bedriver i nuläget inte något uppsökande arbete riktat mot dessa.

Viss vägledning kring missbrukets omfattning generellt i Vantör lämnar till exempel landstingets sammanställning över befolkningens hälsa i Vantör (*Befolkningens hälsa och behov av närsjukvård – ett kunskapsunderlag* – Sjukvårdsberedning Stockholm Söderort, Närsjukvård Stockholm April 2005). Vantör har den högsta andelen män i länet, cirka en fjärdedel, som dricker mycket. Andelen män som dricker mycket, dvs. en halv flaska sprit eller motsvarande minst två till tre gånger per månad, varierar i länet mellan tolv och 26 procent. Av Folkhälsoinstitutets hälsoindikatorer framgår att Vantör ligger högt när det gäller alkoholrelaterad dödlighet. Under åren 1998 till och med 2002 är det i genomsnitt 33,30 av 100 000 kvinnor i Vantör som dör i sjukdomar och dödsfall med alkoholdiagnos som underliggande, eller bidragande, orsak. I staden varierar andelen bland kvinnorna mellan 7,80 och 34,80. Bland männen i Vantör är motsvarande uppgift 63,30 (andelen varierar i staden mellan 24,90 och 91,60).

Effekter av insatser

Förvaltningen har i nuläget inte tillgång till ett heltäckande underlag för att samlat kunna bedöma insatsernas effekter för klienterna i Vantör. Däremot finns det i den ovan nämnda uppföljningsstudien om LVM-dömda ett kunskapsunderlag som avser den delen av missbruksvården. Av rapporten *Vad hände sen? En rapport om 49 LVM-dömda klienter under åren 1995-2002* framgår bland annat att 17 av klienterna var aktuella vid missbrukssektionen, 21 var avslutade och att 11 av de 49 klienterna vara avlidna. Av de 38 klienter som var vid liv när studien genomfördes var över hälften drogfria (21 personer). Av de 17 klienterna som var aktuella vid missbrukssektionen var det 14 som hade varit aktuella i över ett år.

De så kallade ASI-intervjuerna, som genomförs inom missbrukssektionen sedan år 1998, ger underlag för att bedöma insatsernas effekter och för att beskriva missbrukssektionens klienter. (ASI står för Addiction Severity Index.) Underlaget har tidigare använts för att ställa samman uppgifter om debutåldern. Promemorian *Debutålder vid alkohol- och narkotikaanvändning* visar att de aktuella missbrukarna har debuterat i alkohol- och narkotikaanvändning förhållandevis tidigt. Exempelvis är det 73 procent av kvinnorna och 70 procent av männen som uppger att de började använda alkohol regelbundet i åldern 10 till och med 20 år.

Missbrukssektionen har också tillgång till ett obearbetat underlag i form av de utvärderingsblanketter som missbrukssektionens klienter har möjlighet att fylla i när de avslutas vid missbrukssektionen. På sikt avser missbrukssektionen systematisera detta underlag.

Inom missbrukssektionen pågår ett utvecklingsarbete vad gäller utvärdering av insatserna. Projektet Integrerad Utvärdering stöds av kompetensfonden från och med september år 2004 till och med september år 2006. Målen med projektet är följande.

- Att Missbrukssektionen har ett fungerande utvärderingsinstrument på individ-, grupp- och verksamhetsnivå.
- Att sektionens personal får ökad kunskap om hur det går för klienterna, dvs. vilket resultat insatserna ger.
- Att projektet ska ge underlag för fortsatt utveckling av Integrerad Utvärdering inom hela individ- och familjeomsorgens verksamhet.

På nationell nivå ställer Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) samman vetenskaplig forskning och tar fram kunskapsunderlag i form av rapporter. Rapporterna används som underlag för att utveckla verksamheten i Vantör. De har bland annat varit underlag för beslut om en kurs i kognitiv beteendeterapi för personalen och för att satsa på den egna öppenvården.

I rapporten *Behandling av alkohol- och narkotikaproblem* från år 2001 lämnar SBU en kunskapsöversikt över missbruksvården där man går igenom olika behandlingsmetoder när det gäller alkohol- och narkotikaberoende och redovisar metodernas resultat. SBU drar i rapporten bland annat slutsatsen att flera psykosociala behandlingsmetoder, vilka karaktäriseras av en klar struktur och väldefinierade åtgärder som t.ex. olika former av kognitiv beteendeterapi, har gynnsamma effekter på alkoholberoende. Samtidigt dras slutsatsen att flera av de psykosociala metoderna, som tillämpas i svensk missbruksvård, saknar vetenskapligt dokumenterade effekt. Vidare framgår av rapporten att farmakologisk behandling har effekt vid alkoholberoende och heroinberoende men inte vid kokainberoende. (Effekterna vid cannabisberoende är inte studerade.) Enligt rapporten förefaller stödboende eller slutenvård inte ge bättre resultat än behandling i öppenvård när det gäller alkoholmissbrukare som är hemlösa och/eller psykiskt störda. Däremot kan bättre resultat uppnås vid behandling inom institutionsvård när det gäller narkotikamissbrukare med psykisk sjukdom och/eller som är hemlösa.

STADSDELSFÖRVALTNINGENS SYNPUNKTER

Av redovisningen som stadsdelsförvaltningen lämnar ovan framgår att antalet missbrukare, som missbrukssektionen har kontakt med, har minskat i Vantör. Samtidigt framgår att det finns jämförelsevis många missbrukare i Vantör och att många av dem är aktuella under en längre period. I uppföljningen av de LVM-dömda visas ett tämligen gott resultat vad gäller att bryta missbruket.

Förvaltningens möjligheter att beskriva problembilden med avseende på alkohol- och narkotikamissbruket i Vantör och insatsernas effekter är begränsade. I huvudsak kan förvaltningen redogöra för hur många klienter som finns vid missbrukssektionen och hur många av dessa som har varit aktuella under en ettårsperiod. Det sker dock i nuläget ett utvecklingsarbete inriktat på utvärdering inom missbrukssektionen. Den nya metoden beräknas kunna tillämpas fullt ut efter år 2006.

Inför att socialtjänstförvaltningen gör sina årliga uppföljningar tar missbrukssektionen fram uppgifter avseende de klienter som är aktuella i oktobermånad det året. Dessa redovisas sedan tillsammans med motsvarande uppgifter från andra stadsdelsförvaltningar.

Resultatet av det pågående utvecklingsarbetet, och av för staden gemensamma uppföljningar, återrapporterar förvaltningen till nämnden när det är aktuellt, i första hand i tertialrapporter och i verksamhetsberättelser.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner beredningen av skrivelsen och lägger ärendet till handlingarna.

BILAGOR

1. Skrivelse från (fp), (kd) och (m)